

Goncharova O. O., postgraduate department of social philosophy, philosophy of education and educational policy, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), hamisek@ukr.net

The major trends in spreading of precarization in social practices of the Ukrainian youth

The article is devoted to the problem of deployment of precarization in social practices of modern Ukrainian youth. The purpose of this article is to determine the main trends of social precarite practices of Ukrainian youth; identify how deep precarity is distributed in different kinds of social activity of young Ukrainian. The author stresses that the Ukrainian society can not be only characterized by precarite labor practices of young people, but there can be observed such precarite practices as political, civil, social and cultural practices, etc., which suggest precarite lifestyle of young people in general. The article examines the main trends of precarization in previously taken social practices of young people based on recent sociological studies and analyzes the prospects of spreading of precarization as a specific life strategy for Ukrainian youth and the Ukrainian nation in general. In the article there have been used such methods as a method of social and anthropological interpretation and the method of extrapolation, which allow to explain the origin, formation and deployment of precarite social practices of young people in contemporary Ukrainian society and their spreading from the field of labor relations into the other spheres of life of a young person.

Keywords: life strategies, lifestyle, precarite social practices, precarization, youth.

* * *

УДК 37.012.1(371.56)

Джура О. Д.,
доктор філософських наук, професор,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу
(Україна, Івано-Франківськ), lepan@ukr.net

Шляхи забезпечення професійної орієнтації молоді (філософсько-освітнє осмислення)

Проаналізовано два основні шляхи забезпечення професійної орієнтації молоді – за допомогою закладів освіти та поза ними. Профорієнтація – це багатомірна цілісна система науково-практичної діяльності суспільних інституцій, які відповідають за підготовку молоді до обрання професії та вирішують комплекс соціально-економічних, психолого-педагогічних та медико-фізіологічних завдань щодо формування в молоді професійного самовизначення, адекватного індивідуальним особливостям кожної особистості та потребам суспільства у кадрах високої кваліфікації. Здійснено порівняння вітчизняної системи профорієнтації та західних соціальних технологій, орієнтованих на ту ж саму мету – зокрема, американської системи «розвитку кар'єри». Обґрунтовано необхідність підготовки спеціальних кваліфікованих фахівців-профорієнтацій – на заміну або щонайменше як доповнення до діяльності педагогів та психологів. Педагоги та психологи виконують лише частину професійно-орієнтаційної роботи, тоді як у своїй цілісності це завдання може виконувати лише фахівець, глибоко обізнаний у філософії освіти. Додаткова освіта – це найбільш відрізняє її демократична складова усього безперервного процесу освіти. Вона тяміє до побудови та поширення відкритого інформаційного освітнього процесу в умовах розширеного функціонування відкритої освіти. Слід розвивати додаткову освіту як засіб професійної орієнтації за допомогою позашкільних засобів її надання. Для педагога додаткової освіти головне завдання полягає не в тому, щоб навчити, а в тому, щоб відкрити потенціальні можливості дитини, залучити її внутрішні імпульси, що допоможе їй в подальшому майбутньому життєвому русі. Програми додаткової освіти мають компенсувати, коректувати та розширювати межі базової освіти, забезпечити дітям доступ до тих культурних цінностей, які не охоплені базовою освітою і не представлені у шкільних програмах.

Ключові слова: професійна орієнтація, молодь, шляхи забезпечення професійної орієнтації, додаткова освіта, позашкільна освіта.

Реалізація сучасних вимог до загальноосвітньої школи значно активізувала розробку наукових і практичних проблем профорієнтації. Нещодавно нами було здійснено системне дослідження освіти як шляху життєвості [1], на якому професійна орієнтація відіграє одну з провідних ролей. Однак, незважаючи на певні позитивні зрушення, профорієнтація в сучасних умовах усе ще не досягає своєї головної мети – формування в учнів професійного самовизначення, яке відповідає індивідуальним особливостям кожної особистості та потребам суспільства в кадрах, його вимогам до сучасного робітника. Значною мірою гальмує розвиток

профорієнтації те, що воно звичайно розрахована на деякого «усередненого» учня. Відсутнім є індивідуальний підхід до особистості учня, що обирає професію. Окрім того, найчастіше використовують мовні, декларативні методи, без надання можливості кожному спробувати себе у різних видах діяльності, у тому числі – в обраній. Більшість міст та районів України не забезпечені на разі інформацією про потреби щодо кадрів. До того ж слабо здійснюється підготовка кваліфікованих фахівців-профорієнтацій.

По-перше, в педагогів-психологів загальноосвітніх шкіл і без профорієнтації є багато інших турбот та обов'язків, пов'язаних з повсякденними справами. І зовсім не часто шкільні психологи здатні приділити час для профконсультацій та занять з обрання професії.

По-друге, більшість педагогів-психологів мають лише формальні обов'язки щодо занять профорієнтацією. Ніхто не очікує від них жодної звітності з цієї роботи. Та й взагалі ніхто в освіті не є відповідальним за профорієнтацію. Якщо шкільний психолог усе ж-таки знаходить час і можливість провести консультації чи заняття з профорієнтації, – то це швидше його власна ініціатива або ініціатива адміністрації певних освітніх закладів. Іншими словами, профорієнтації тримається в школах завдяки ентузіазму деяких викладачів, психологів, завучів чи директорів.

І, по-третє, педагоги-психологи не мають необхідних засобів, методик та інформаційних матеріалів, які потрібні для повноцінної профорієнтації. Адаже для адекватного профорієнтаційного курсу потрібні і комп'ютери, й програмне забезпечення, й Інтернет, й психологічні тести, й професіограми, й довідники про навчальні заклади, й інформація про робочі місця, література, відеофільми тощо... Не існує й сучасних програм щодо проведення профорієнтаційних занять зі школярами, і зокрема – практичних профорієнтаційних програм з елементами тренінгу.

Отже, майже ніхто не готує молодь до ефективної діяльності в умовах сучасного ринку праці і жорсткої конкуренції, коли для досягнення професійного успіху людині необхідно повною мірою реалізувати власні здібності. Завдання такої підготовки мають здійснювати, передусім, фахівці, глибоко обізнані у філософії освіти – адже вони можуть охопити це завдання у його цілісності.

Можливо, проблемами профорієнтації, підготовкою до праці вирішенням завдань пошуку роботи й працевлаштування повинні перейматись професійні навчальні заклади? Але кожний керівник закладу професійної освіти передусім є зацікавленим у тому, щоб заохотити якомога більше абітурієнтів. Адаже добробут закладу, фінансування, кількість викладацьких місць залежать не від того, скільки випускників знайдуть роботу із спеціальності, а від того, скільки студентів прийнято на навчання. А тому кількість й склад спеціальностей, за якими готує людей наша система професійної освіти, є відповідними не до попиту щодо цих спеціальностей серед населення. Але ж навряд чи вірогідним є те, що нашій країні потрібна така кількість менеджерів, бухгалтерів, банківських службовців, журналістів, модельєрів, косметологів, дизайнерів, яких готують освітні заклади.

Подолання зазначених недоліків – дуже важливе завдання галузевого державного рівня. Воно значною мірою може бути пов'язаним з організацією додаткової освіти.

Додаткова освіта – це найбільш відкрита й демократична складова усього безперервного процесу освіти. Вона тяжіє до побудови та поширення відкритого інформаційного освітнього процесу в умовах розширеного функціонування відкритої освіти. Додаткова освіта може складатись і з таких компонентів, як творчі клуби й майстерні, навчально–творчі об'єднання додаткової позашкільної освіти, Інтернет–центри для молоді тощо.

Для впровадження додаткової освіти необхідна інформатизація, яка повинна бути притаманною і усій безперервній освіті.

Якщо концептуальний підхід до системи додаткової професійної освіти, особливо – післядипломної (ФПК у вищій школі) вже визначився, то, на жаль, про це не можна сказати щодо позашкільної додаткової освіти та дитячо–юнацької творчості. Завдання створення концепції додаткової освіти збігається у часі з необхідністю вирішення проблеми виникнення кризових явищ Інтернет–технологій в освіті й культурі. Йдеться про загрозове зростання некерованого і часто неякісного в соціальному й культурному вимірах світового й російського інформаційного Інтернет–ресурсу, що впливає й на всю нашу освітню реформу. Як у безперервній освіті, так і в додатковій вирішити цю проблему можна завдяки розробці та застосуванню корпоративних інформаційних систем, що покликані керувати цим ресурсом у відкритому освітньому просторі та забезпечувати захист важливих складових інформаційних надбань.

Школа надає загальну освіту, важливу й значущу, але багатовимірний розвиток особистості, рання профорієнтація відбувається саме у додатковій освіті. І якщо шкільну освіту усі діти отримують приблизно одного обсягу, який визначено державним освітнім стандартом, то додаткова освіта є багатовимірною, різноспрямованою, варіативною. Адже діти обирають те, що є близьким до їхньої природи, що відповідає їхнім потребам, задовольняє інтереси. У цьому – цінність додаткової освіти: вона сприяє реалізації знань, отриманих дітьми у базовому компоненті в школі. Вона допомагає ранньому самовизначенню, дає можливість мати повноцінне дитинство, коли дитина, реалізуючи себе. Вирішує соціально значущі завдання. І, таким чином, діти, які пройшли через додаткову освіту, у зрілому віці матимуть більше можливостей зробити безпомилковий вибір.

Додаткову освіту можна визначити як цілеспрямований процес виховання й навчання шляхом реалізації освітніх програм, надання додаткових освітніх послуг та іншої інформаційно–освітньої діяльності за межами основних освітніх програм на користь людини і держави.

Важливість додаткової освіти в тому, що вона підсилює варіативну складову загальної освіти, допомагає підліткам у професійному самовизначенні, сприяє реалізації сил та знань, які діти отримують у школі. А головне – за умови додаткової освіти діти мають нагоду задовольнити індивідуальні потреби, розвинути творчі здібності, адаптуватись до сучасного суспільства та мати можливість повноцінної організації вільного часу.

Для педагога додаткової освіти головне завдання полягає не в тому, щоб навчити, а в тому, щоб відкрити потенціальні можливості дитини, залучити її внутрішні імпульси, що допоможе їй в подальшому майбутньому життєвому русі. Програми додаткової освіти мають компенсувати, коректувати та розширювати межі

базової освіти, забезпечити дітям доступ до тих культурних цінностей, які не охоплені базовою освітою і не представлені у шкільних програмах. Але ж саме ці цінності відкривають можливість набутти конкретного практичного досвіду.

На Заході поняття «професійна орієнтація» не існує. Натомість є поняття «розвиток кар'єри» [3]. Під останнім розуміють широку сферу діяльності, до якої залучені якісно підготовлені й добре організовані фахівці, які мають у своєму використанні потужні інформаційні та методичні ресурси. Так, в американській системі освіти курс «розвитку кар'єри» є обов'язковим і запроваджується щодо дітей віком 5–14 років. Він спрямований на самопізнання, ознайомлення з можливостями освіти та професіями, а також на планування кар'єри. Кожний коледж чи університет має у своїй структурі цілий департамент або центр «Розвитку кар'єри».

Згідно з прийнятим у 1994 році Конгресом США Актом «Школа – Виробництво» – головним багатством нації і країни проголошується не сировина, а висококваліфіковані, гнучкі у навчанні кадри [5]. Цей документ орієнтує спеціалістів системи освіти на підготовку школярів і студентів до майбутньої роботи й кар'єри, на навчання та оволодіння навичками ефективної поведінки в умовах ринку праці. Йдеться також і про формування учнями власної мети та планів власної кар'єри, поєднання академічних та професійно–технічних знань. У цьому контексті необхідним вважається встановлення зв'язку між освітніми закладами й підприємствами, забезпечення спадкоємності освіти й зайнятості, скорочення безробіття і особливо – серед молоді, завчасний вибір майбутнього робочого місця.

До американської програми кар'єрного розвитку залучено положення про ознайомлення з можливостями кар'єрного зростання в контексті всіх академічних предметів, зустрічі з представниками різних професій, відвідування підприємств та робочих місць, отримання досвіду роботи, використання спеціальних центрів кар'єри, підтримка випускників по закінченні навчального закладу.

Підґрунтям для американської концепції кар'єрного розвитку є поширена на Заході теорія й методика американського психолога Джона Голанда, яка виокремлює шість типів професійного спрямування особистості: реалістичного, інтелектуального, артистичного, соціального, підприємницького та конвенційного [2; 4; 6]. Але хто допоможе українській молоді розпочати свій професійний шлях? Мабуть, це саме професійно зацікавлені й кваліфіковані психологи шкіл та ВНЗ, центри профорієнтації, центри зайнятості, а також – об'єднання додаткової позашкільної освіти, творчі клуби й майстерні тощо.

Однак, поки що маємо низьку результативність профорієнтаційної роботи зі школярами, про що свідчать суперечності, пов'язані з професійним самовизначенням учнів: між їхніми нахилами, здібностями – та вимогами обраної професії; між усвідомленням рівня свого загального розвитку – і можливістю менш кваліфікованої роботи; між вподобаннями учнів – та реальними можливостями посідання вакантних місць; схильністю – та уявою про престиж професії; бажанням завчасно випробувати себе в обраній професійній діяльності – і відсутністю такої можливості у школі та деінде; невідповідністю

здоров'я, характеру чи звичок – та вимог до фахівця цього напрямку тощо. Отже, маємо суперечності як внутрішнього, особистісно–психологічного характеру, так і суперечності соціально–економічні: між зростаючими вимогами до сучасного фахівця та діючими формами й методами, які склались на ґрунті уявлень про екстенсивні шляхи розвитку народного господарства, його кадрове забезпечення; між професійними планами молоді з високим рівнем освіти – та економічною необхідністю в країні – заповнити вакантні робочі місця з важкою фізичною працею; між потребою загальноосвітньої школи та інших інституцій у спеціалістах–профорієнтацях – та відсутністю стабільної комплексної підготовки їх у навчальних закладах країни; між необхідністю координації та інтеграції профорієнтованих дій та вирішенням цієї проблеми шляхом вузьковідомчих заходів.

Узагальнюючи накопичений досвід у сфері теорії й практики профорієнтації, виявлених суперечностей та шляхів їх розвитку й вирішення, можна сформулювати визначення профорієнтації таким чином: це багатовимірна цілісна система науково–практичної діяльності суспільних інституцій, які відповідають за підготовку молоді до обрання професії та вирішують комплекс соціально–економічних, психолого–педагогічних та медико–фізіологічних завдань щодо формування в молоді професійного самовизначення, адекватного індивідуальним особливостям кожної особистості та потребам суспільства у кадрах високої кваліфікації. Ця система є підсистемою у загальній системі безперервної освіти й виховання, метою яких є всебічний розвиток особистості, реалізація її творчих потенцій, формування духовної культури молоді.

У загальноосвітній школі особистість учня повинна розглядатись у якості суб'єкта розвитку професійного самовизначення.

Професійне ж самовизначення характеризується активною позицією, тобто прагненням до творчої діяльності, а також сталою домінуючою системою мотивації, переконань, інтересів, відношенням до засвоюваного знання та навичок, рівнем моральної та естетичної культури, розвитком самосвідомості.

Процес професійного самовизначення є зумовленим розширенням та поглибленням творчої, суспільно–значущої – трудової, пізнавальної, ігрової, комунікативної – діяльності учнів, формування моральної, естетичної та екологічної культури. У цьому контексті необхідними збір та обробка інформації щодо процесів, явищ чи стану системи профорієнтації, визначення програми дій, регулювання процесу реалізації та розробка рекомендацій щодо вдосконалення цієї програми.

Програма керівництва профорієнтацією шкіл є складовою управління соціально–економічним розвитком району, міста, регіону. Система профорієнтації виконує діагностичну, навчальну, формуючу й розвиваючу функції. Профорієнтація є безперервним процесом і здійснюється цілеспрямовано на всіх вікових шаблях.

Профорієнтація зараз перетворюється на самостійну професію і настане той час, коли разом будуть співпрацювати і психолог і профорієнтацор. При підготовці реформ у педагогіці проблемі підготовки викладацьких кадрів не приділялось необхідної уваги. І без рішучих змін в цьому напрямку вирішення проблем естетичного виховання та художньої освіти школярів є

нездійсненним. Докорінні зміни в естетичній свідомості й професійному рівні педагогів – це єдина можливість припинити хибну й згубну практику, коли одне естетично нерозвинене покоління виховує інші.

Враховуючи досвід професійної підготовки молоді в розвинених країнах світу, слід шукати оптимальний варіант багатоступеневої професійно–орієнтованої освіти чи багатоступеневого навчального закладу, інтегрованого з конкретною сферою виробництва і здатного швидко враховувати нові вимоги ринку праці, забезпечувати соціальний захист молоді та готувати її до діяльності в умовах жорсткої конкурентної боротьби в сфері професійної діяльності. А навчальний заклад сьогодні має готувати таких спеціалістів, які б мали якісні теоретичні знання; організаторські здібності; високу комунікативність; готовність оперативно приймати рішення і адекватно діяти; здатність пристосовуватись до змін та працювати на перспективу; виявляти ініціативу і нести відповідальність за свої рішення і дії.

В сучасній Україні наявними є певні тенденції в освітній царині. Це виникнення нових типів навчальних закладів та формування їхньої нової структури; наявність значної кількості нових професій; виокремлення нових напрямків розвитку системи і змісту профосвіти.

За цих умов стає очевидною необхідністю структурного підходу до побудови системи освіти на базі існуючих професійних освітніх структур: навчально–виробничих й навчально–курсівних комбінатів, ПТУ, ССУЗів, ВНЗ тощо. Зазначені заклади освіти сформувались в попередні часи існування країни і для зовсім інших цілей. Їх реорганізація спрямована на забезпечення спадковості змісту професійно–освітніх ланок.

Необхідним також є змістовий підхід – розбудова системи змісту освітніх програм і адекватно до цієї системи – утворення необхідних освітніх структур і зокрема – нових форм професійної освіти.

Більшість технікумів і профтехучилищ, долаючи застарілі канони й відомчі бар'єри, самі реорганізувались у технічні ліцеї, коледжі, регіональні професійні навчальні центри, перетворюючись на багатопрофільні і багаторівневі професійні навчальні заклади, яким притаманні спадковість і водночас – гнучкість професійної освіти, у цих коледжах, ліцеях, вищих профтехучилищах і регіональних навчальних центрах здійснюється у той же час початкова допрофесійна, і професійна підготовка, і початкова професійна освіта (ПТУ), і середня професійна освіта (технікум), і підготовка, приміром, молодших інженерів. До того ж частина коледжів ліцензувалась щодо права забезпечення програми вищої освіти, а деякі коледжі та регіональні центри створили загальноосвітні відділи і почали виконувати функції загальноосвітніх шкіл.

Нині в Україні існують різні варіанти взаємодії суб'єктів підготовки молоді до трудової діяльності в умовах ринкової економіки. Це, приміром: дошкільні заклади – загальноосвітні школи – ліцеї; гімназії – вищі навчальні заклади (I–IV рівні акредитації: технікуми, коледжі, інститути, академії, університети); навчально–курсівні комбінати – регіональні центри.

Інтеграція професійних та інших освітніх закладів зумовлює виникнення таких досить незвичних поєднань, як: дошкільні заклади – загальноосвітні школи – ПТУ; або: ПТУ – курси підвищення кваліфікації робітників за заявками служб зайнятості.

Отже, намітився принципово новий тип професійного навчального закладу початкової, середньої і вищої освіти: поліфункціональний регіональний професійний центр, який може запроваджувати трудове навчання і початкову професійну підготовку школярів; початкову і середню професійну (професійно-технічну і середню спеціальну) освіту молоді; екстернат як перспективну форму отримання і продовження початкової і середньої професійної освіти молоді; післядипломне підвищення кваліфікації; професійну підготовку в навчальних закладах за заявками служби зайнятості та допрофесійне навчання молоді певним ремеслам (різного типу курси крою та шиття, кулінарії, садівництва, ремонтування квартир тощо).

Нині в Україні, як і в усьому світі, швидко йде процес відмирання певних професій, на зміну яким приходять нові, складні, інтегровані, наукоємні. Значно поширилась кількість професій невиробничої, соціальної, ринкової сфер економіки. Те ж саме зазначимо й щодо професій з підготовки кадрів для менеджменту, маркетингу, підприємництва, аудиторства, фермерства та інших. Трансформується зміст праці і в традиційних професіях. Так, приміром, розвиток приватного сектора у сфері обслуговування зумовив необхідність підготовки кадрів за такими професіями, як «кухар-менеджер», «юрист-бухгалтер», «швець-підприємець», «касир-контролер ощадбанку-банківський службовець». В цих умовах надактуальним для майбутніх фахівців є проходження навчальної практики безпосередньо в мовах майбутнього місця роботи, що є нагальним і для конкретного роботодавця.

Зразком сучасного нового навчального закладу в нашій освітній системі є навчально-виробничий комерційний комплекс, який здійснює підготовку спеціалістів у системі «школа – училище – технікум – ВНЗ». На підготовчій стадії (профорієнтаційні курси підготовки в школах міст і районів певних областей) майбутніх студентів навчають виконавчим спеціальностям: бухгалтер малого бізнесу, менеджер, комерсант, користувач ПК тощо. Після успішного закінчення курсів та дев'ятого класу загальноосвітньої школи учні зараховуються на навчання на першому курсі певного закладу освіти, так, після загальноосвітньої підготовки й річної спеціальної програми студенти отримують професії пекаря-кондитера, подавця чи інші. А успішне закінчення ПТУ дає право на продовження навчання в технікумі.

Технікум на денному відділенні готує таких спеціалістів: бухгалтер-фінансист, бухгалтер податкової інспекції, економіст-менеджер, комерсант, товаровознавець (якщо технікум комерційного спрямування) та багато інших фахівців, згідно спеціалізації закладу освіти, окрім того, випускники технікумів отримують ще певні робочі професії, приміром, оператор ЕОМ, секретаря-референта та інші.

По закінченні технікуму студенти отримують можливість продовжити навчання в інституті чи університеті за скороченою програмою й терміном навчання (найчастіше це два роки на стаціонарному відділенні і три роки – на заочному). Звичайно, йдеться про освіту в контексті отриманих на попередньому етапі навчання спеціальностей.

В сучасній організації навчального процесу існують й інші моделі підготовки конкурентоздатних фахівців.

Приміром, по закінченні певних гімназій чи ліцеїв учні мають значні пільги в умовах вступу до технікумів чи інституту.

У створенні нових навчальних закладів спостерігається тенденція поєднання різноманітних форм професійного навчання (гуманітарного, технічного, комерційного та інших). І саме професійна орієнтація є тим провідним чинником, який впливає на підготовку конкурентоздатних кадрів.

Метою вищої школи й окремого ВНЗ не повинні бути підготовка та випуск осіб здатних лише адаптуватися до ринкової економіки: адже адаптація – це пристосування, сприйняття існуючих правил функціонування суспільства та ринку; рівень останніх від цього не зростає, а рівень вищої школи – тим більше, а може й знизиться.

Задача ВНЗ – підготувати осіб, здатних до інтеграції із суспільством, із ринковою економікою. А за умов такої інтеграції рівень випускників (освітній і світоглядний) та суспільства в цілому стає вищим за середній рівень суспільства, що зумовлює подальший розвиток.

У країнах без чіткої політики та довгострокової перспективи розвитку вища школа практично позбавлена державної підтримки. Не забезпечується взаємодія політичних кіл з академічною громадськістю в питаннях пор місце й значення ВНЗ для розвитку держави. Окрім того, проблеми вищої освіти розглядаються як короткострокові, а перспективи й цілі найближчих політичних виборів превалюють над довгостроковими інтересами суспільства. Часом влада взагалі виключає освітні проблеми з числа першочергових завдань суспільного розвитку. В цьому контексті в Україні нагально постає проблема пошуку доцільного поєднання автономії і підзвітності вищої школи, взаємодії її з державними і громадськими структурами.

Нині в Україні постає потреба відновлення на новій основі традицій шефства над закладами вищої освіти, організації громадського руху на підтримку освіти, місцеві засоби масової інформації повинні висвітлювати все, що відбувається у вищій школі якомога ширше, щоб створити таку атмосферу, яка б стимулювала спонсорство і меценатство.

Список використаних джерел

1. Джюра О. Д. Освіта в системі життєтворчості особистості: [монографія] / О. Д. Джюра. – К.: Знання України, 2011. – 343 с.
2. Прошицкая Е. Н. Джон Голанд о выборе профессии / Е. Н. Прошицкая // Школа и производство. – 1993. – №4. – С.20–22.
3. Уайт Дж. Цілі соціального виховання особистості / Дж. Уайт; пер. з англ. // Філософська і соціологічна думка. – 1995. – №9–10. – С.180–193.
4. Holland J. L. Exploring careers with a typology: What we have learned and some new directions / J. L. Holland // American Psychologist. 1996. – №51. – P.397–406.
5. Improving America's Schools Act of 1994 /103rd Congress (1993–1994) [Electronic data]. – Access mode: <https://www.congress.gov/bill/103rd-congress/house-bill/6>
6. Lounsbury J. W. Holland's Vocational Theory and Personality Traits of Information Technology Professionals / J. W. Lounsbury, R. S. Studham, R. P. Steel, L. W. Gibson, A. W. Frost // Handbook of Research on Contemporary Theoretical Models in Information Systems. 2009. – P.529–543.

References

1. Dzhura O. D. Osvita v systemi zhyttjetvorchosti osobystosti: [monografija] / O. D. Dzhura. – K.: Znanja Ukrainy, 2011. – 343 s.
2. Proshhickaja E. N. Dzhon Goland o vybere professii / E. N. Proshhickaja // Shkola i proizvodstvo. – 1993. – №4. – S.20–22.
3. Uajt Dzh. Cili social'nogo vyhovannja osobystosti / Dzh. Uajt; per. z angl. // Filososfs'ka i sociologichna dumka. – 1995. – №9–10. – S.180–193.

4. Holland J. L. Exploring careers with a typology: What we have learned and some new directions / J. L. Holland // *American Psychologist*. 1996. – №51. – P.397–406.

5. Improving America's Schools Act of 1994 /103rd Congress (1993–1994) [Electronic data]. – Access mode: <https://www.congress.gov/bill/103rd-congress/house-bill/6>

6. Lounsbury J. W. Holland's Vocational Theory and Personality Traits of Information Technology Professionals / J. W. Lounsbury, R. S. Studham, R. P. Steel, L. W. Gibson, A. W. Frost // *Handbook of Research on Contemporary Theoretical Models in Information Systems*. 2009. – P.529–543.

Dzhura O. D., Doctor of sciences in Philosophy, professor, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Ukraine, Ivano-Frankovsk), lepan@ukr.net

Ways of youth vocational guidance providing (Philosophical-educational understanding)

The paper analyzes two main ways of ensuring professional orientation of young people – through education institutions and beyond. Vocational guidance – a multi-dimensional integrated system of scientific and practical activities of public institutions responsible for training young people for the election of the profession and solve complex social, economic, psychological, educational, medical and physiological problems regarding the formation of professional self-identity of youth, which is adequate to individual needs of each person and society needs in high qualification personnel. It is carried out the comparison of the national systems of vocational guidance and Western social technologies, focused on the same goal – including the American system of «career development». It is argued for the necessity of special training of qualified specialists in vocational guidance – to replace or at least to add as a complement to the activities of educators and psychologists. Educators and psychologists perform only part of vocational guidance work, whereas in its entirety, this may only be performed by an expert, deeply versed in the philosophy of education. Additional education – the most open and democratic part of the whole process of continuous education. It tends to build and open dissemination of information of educational process in the extended operation of open education. It is necessary to develop additional education as a means of vocational guidance by means of extracurricular means of delivery. For teacher of additional education the main task is not to teach but to open possibilities of student's potential draw his/her inner impulses will help him/her further future life movement. Additional education programs should compensate, correct and expand the boundaries of basic education, provide students with access to the cultural values that are not covered by basic education and are not represented in the curricula.

Keywords: vocational guidance, youth, ways of vocational guidance providing, additional education, school education.

* * *

УДК 165:572

Дроботенко М. О.,

кандидат філософських наук, докторант кафедри філософії, Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди (Україна, Харків), Marushka85@i.ua

ІНТЕРКУЛЬТУРНА ФІЛОСОФІЯ: ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

Проблема виправдання необхідності філософії у сучасному суспільстві та культурі актуалізує для філософського дискурсу питання інтер- і транскультурних перспектив філософування. На рівні теоретичної рефлексії є декілька підходів до дослідження інтеркультурної філософії. Інтеркультурна філософія ставить питання про саму філософію, і передбачає перегляд усієї концепції філософії. Це висуває на перший план проблему взаємовідносин між культурно-специфічним та універсальним у філософії. У сучасному філософському дискурсі представлено декілька можливих проектів інтеркультурної філософії: інтеркультурна філософія як діалог (полілог) культур; інтеркультурна філософія як герменевтика філософії; інтеркультурна філософія як філософська компаративістика.

Ключові слова: інтеркультурна філософія, філософування, філософський дискурс, культура, історія філософії.

Прискорення розгортання глобалізаційних процесів, радикальні культурні зрушення продукують ускладнені виклики для світоглядних систем, що покликані здійснювати орієнтаційну функцію у суспільстві. Філософія також не є винятком. Трансформації, які відбуваються в середині самої філософії беззаперечно пов'язані з проблемою виправдання необхідності

філософії у сучасному суспільстві та культурі. Останнє актуалізує для філософського дискурсу питання інтер- і транскультурних перспектив філософування, розвитку інтеркультурної філософії.

На рівні теоретичної рефлексії є декілька підходів до дослідження інтеркультурної філософії. Перший з них виходить з того, що концепція інтеркультурної трансформації філософії пов'язана з інтеркультурністю, або діалогом культур. Вона кидає виклик європоцентричній історіографії філософії і стверджує необхідність реконструкції історії ідей в Латинській Америці, Африці і Азії, створюючи тим самим новий погляд на історію філософії. За такого підходу нагальним є забезпечення генеалогії інтеркультурної філософії діалогу і визначення різних форм такого діалогу. Інший – зосереджуючись на понятті інтеркультуралізму, розглядає форми міжкультурної філософії як реакції проти і відповідь на європоцентризм і моральний універсалізм лібералізму; інтеркультурний філософський діалог тут розглядається як «регулятивна ідея» у створенні альтернативи нинішній глобалізації.

На думку Зандкюлера, «інтеркультурна філософія» є поняттям, що потребує уточнення: «У філософії перебування «між культурами» завжди слід розуміти у двох значеннях: у формі гібридизації філософської культури, яка виникає внаслідок (географічної) зустрічі з іншими культурами та символічними формами, з міфами, релігіями і мистецтвами, а також (уже з часів Аристотеля) через зустріч з науками й взаємну імплементацію знання філософії та емпіричних наук. Концепт інтеркультурності передбачає щось таке, чого не існує: існування застиглих кордонів між культурами, з якими необхідно вести діалог крізь ці бар'єри. Ініціатори таких діалогів, зазвичай, є представниками панівних культур (передусім «Заходу»); вони з більш або менш чистим сумлінням підходять до такого Іншого, що надто часто виявляється «іншим їх самих». Відтак, відповіддю «Іншого» може бути тоді тільки вимога деколонізації їхніх понять» [цит. за 12, с. 61].

Інтеркультурна філософія ставить питання про саму філософію, і передбачає перегляд усієї концепції філософії. Для прикладу, Ф. М. Віммер, вважає, що поняття філософії слід звільнити від європоцентризму. Для цього він здійснює реконструкцію самого поняття «філософія», визначаючи, що її сутність полягає не стільки у відповідях, а в питаннях, які ставить людина про світ і про себе (щодо структури світу, пізнання, обґрунтування норм і цінностей та ін. – вони присутні у будь-якій світоглядній системі). З точки зору культурогенезу філософія претендує на універсальність, але завжди буде вбудованою в культуру, певні засоби вираження і деякі питання. Відтак історія філософії повинна бути переписаною, щоб містити інші традиції поряд із західною. Він також пропонує розробити способи, що уможливають міжкультурні діалоги, або «полілоги», як він їх називає [див. 8; 9; 10].

Це висуває на перший план проблему взаємовідносин між культурно-специфічним та універсальним у філософії. Для деяких філософів, поняття «інтеркультурна» видається несумісним з філософією як універсальним знанням. Проте, прихильники інтеркультурності розробили більш широкую і більш плюралістичну концепцію філософії, яка